

Bilsena Šahman
Zastupnica SBB BiH

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
KANTON SARAJEVO
SKUPŠTINA KANTONA SARAJEVO

n/r Vlade KS

n/r Ministarstva privrede KS

n/r Ministarstva prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS

Sarajevo, 11.12.2019.godina

ZASTUPNIČKA INICIJATIVA

Upućujem inicijativu da se proglasi moratorijum na izgradnju hidroelektrana i da se obustave svi daljnji projekti na rijekama dok se ne izvrši kompletna revizija prethodnih postupaka.

Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo treba da pripremi izmjene Zakona o koncesijama, kojima će omogućiti javne rasprave prilikom izdavanja koncesija za male hidroelektrane, u skladu sa odredbama Arhuske konvencije. Da se prijedlog o dodjeli koncesije malim hidroelektranama delegira Predstavničkom domu Federacije BiH, s obzirom da se radi o projektima od javnog interesa, te da se na samom početku izdavanja koncesije radi strateška procjena uticaja na okoliš datog zahvata.

Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS treba da predloži reviziju postupaka usvajanja ovih planova i programa, ukoliko za njih nije proveden postupak strateške procjene na okoliš;

Obrazloženje:

Koncesije na svim administrativnim nivoima vlasti za elektroenergetske objekte dodjeljuju se na dva osnovna načina: putem javnog poziva ili putem samoinicijativne ponude.

Potreba pribavljanja koncesije je različito definirana u kantonima i na nivou FBiH u zavisnosti od veličine planiranog objekta i lokacije objekta. Dodjele koncesije za hidroelektrane do 5 MW izdaju kantonalna ministarstva. U nedostatku prostornog plana na nivou FBiH, kantonalne skupštine ili Općinska vijeća donose odluke o dodjeli koncesija ili navedene odluke zamjenjuje izvod iz akta.

Nadležni organi za izdavanje vodnih akata, za postrojenja do 5MW, su kantonalna ministarstva nadležna za vode.

Iz navedenog se zaključuje da su kantonalna ministarstva nadležna za izdavanje koncesije i vodnih akata za male hidroelektrane do 5 MW, što predstavlja uslov da Federalno ministarstvo okoliša i turizma izda okolišnu dozvolu.

Operator za obnovljive izvore energije i efikasnu kogeneraciju može dodijeliti status privilegiranog proizvođača električne energije investitoru koji proizvodi električnu energiju iz hidroelektrane instalirane snage do 10MW. Potencijalno privilegirani proizvođač je proizvođač električne energije koji će imati pravo da ostvari podsticaj za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora. Akcionim planovima za korištenje obnovljivih izvora energije definisane su godišnje dinamičke kvote za mHE kojima se određuje

maksimalni nivo instaliranih kapaciteta čija se proizvodnja podstiče u jednoj kalendarskoj godini.

Svi krajnji kupci električne energije u BiH imaju obavezu plaćanja naknade za podsticanje proizvodnje iz OIE i u efikasnoj kogeneraciji. Naknada se naplaćuje prema utrošenim kWh električne energije i plaća se svaki mjesec u sklopu računa za utrošenu električnu energiju.

Hidroelektrane, ukoliko su protočne, imaju uticaj na dio rijeke između vodozahvata i ispusta, gdje su kao posljedica preusmjerenja dijela vode neizbježni smanjeni protoci (ekološki prihvatljiv protok) u prirodnom koritu rijeke. Ukoliko se radi o tipu derivacijske elektrane s branom, također su mogući negativni utjecaji na migracije riba i protok sedimenta. Prirodna varijabilnost protoka je najvažnija karakteristika rijeke i potoka, koja omogućuje održavanje dinamičnog okoliša i uvjeta koji pogoduju velikoj biološkoj raznolikosti. Kod izgradnje hidroelektrana dolazi do promjena hidrološkog režima vodotoka i značajnih uticaja kao što je: isušivanje korita nizvodno od hidroelektrane u slučaju da povremeno ili trajno nema vode; uticaji su mogući i u slučaju kada se u staro korito rijeke ispušta ekološki prihvatljiv protokovisno o njegovoj veličini, kao i uticaji na temperaturu vode, koja je važan okolišni čimbenik zabiljne i životinjske vrste, a njene promjene utiču na mriješćenje preživljavanje riba.

Ekološki prihvatljivi protok se određuje radi održanja ili vraćanja strukture i funkcije vodenih i uz vodu vezanih ekosistema, doprinoseći sprečavanju degradacije stanja voda i ostvarenju ciljeva zaštite okoliša kroz održivo korištenje vode.

Određene činjenice ukazuju da je u većini slučajeva, prilikom rada mHE, došlo do narušavanja ekološki prihvatljivog protoka, što je u direktnoj suprotnosti sa načelom predostrožnosti koje je temeljno načelo promovirano i propisano aktuelnim Zakonom o zaštiti okoliša FBiH.

Zanemaruje se činjenica da su okoliš, voda, zrak i druge prirodne vrijednosti opće ili javno dobro u skladu sa zakonima koji regulišu oblast stvarnoga prava, te također, i uskladu sa zakonima koji kao posebni propisi regulišu oblasti okoliša, voda, zaštite prirode.

Sva ministarstva u okviru svojih nadležnosti i odgovornosti, moraju obezbijediti uslove da se navedene prirodne vrijednosti tretiraju sa dužnom pažnjom i u interesu zajednice, stanovništva, održivog razvoja, gdje je akcenat upravo na interesu zajednice, odnosno općeg dobra.

Posljedice koje imaju male hidroelektrane na prirodne resurse su značajne – rijeke su potpuno nestale i vodna korita su ostala prazna. Na osnovu dostupnih analiza, evidentno je da su korita rijeka presušena i da nema uslova za opstanak biljnog i životinjskog svijeta. Posljedice na koje struka upozorava su i nekontrolirani poremećaji u režimu podzemnih voda, erozija, negativan uticaj na ekosisteme u zonama u blizini devastiranih korita.

Elementarno pravo lokalne zajednice, pristup vodi za ljudsku upotrebu, je prekršeno i uskraćeno, a lokalne zajednice se, skoro u pravilu, protive izgradnji malih hidroelektrana.

Potrošači električne energije, građani i pravna lica su prinuđeni da plaćaju podsticaje za obnovljive izvore energije, kroz subvencioniranje energije proizvedene u mini hidroelektranama, dok društvena korist u pravcu novih radnih mjesta, novih infrastrukturnih projekata i druge dobiti za lokalnu zajednicu nije potvrđena.

Činjenice govore da su male hidroelektrane ugrozile prirodne vrijednosti, te da ne donose korist zajednici i da zajednica, kroz sistem poticaja, plaća vlasnicima malih hidroelektrana značajne iznose društvenih sredstava.

U evropskim studijama se ističe nepoštivanje Okvirne direktive o vodama. Brane hidroelektrana uništavaju rijeke i okolinu i znatno doprinose gubicima o biodiverzitetu. One zaustavljaju prirodan tok vode, blokiraju migraciju riba i presjecaju sedimente koji štite obale i delte od poplava i podizanja nivoa mora i tako uništavaju lokalne zajednice.¹

¹Studija Euro Natur, Riverwatch i Svjetski fond za prirodu

Prema Evropskom udruženju malih hidroelektrana (ESHA, 2009) neki od negativnih utjecaja hidroelektrana su onemogućavanje migracija riba i prekid riječnog kontinuiteta, povećanje smrtnosti riba, morfološke promjene, buka, te fragmentacija i degradacija staništa pojedinih vrsta.²

S obzirom na mali broj inspektora, veoma je teško provjeravati uslove propisane vodnom dozvolom, što su investitori većinom koristili većim zahvatima vode nego što je propisano, što je onda dovelo do isušivanja korita rijeka.

Posljedice koje nastaju proizvodnjom hidroenergija ukazuju da se ovaj vid energije ne može svrstati u zelenu energiju.

Ova pogrešna postavka je proizvela nepravednu i štetnu posljedicu – subvencioniranje energije proizvedene u hidroelektranama. Građani i pravna lica, potrošači električne energije, su prinuđeni da plaćaju podsticaje tzv. obnovljivih izvora energije, a sredstva prikupljena na taj način se većinom koriste za poticaj proizvođačima energije iz hidroelektrana. Analize koje su pripremili stručnjaci i predstavnici nevladinih organizacija govore da hidroenergija ne bi bila isplativa da nema subvencija.

Ove analize, takođe, otkrivaju da male hidroelektrane plaćaju koncesione i druge naknade u simboličnom iznosu, koji je bitno manji od iznosa koje dobijaju putem subvencija. Nadalje, društvena korist od malih hidroelektrana u smislu novih radnih mjesta, novih infrastrukturnih projekata i druge dobiti za lokalnu zajednicu ne postoje.

„Deklaracija o zaštiti rijeka Zapadnog Balkana“ donesena je na međunarodnoj konferenciji „Pravni i praktični alati za zaštitu rijeka Zapadnog Balkana i njihovih ljudi koju su organizovali Arnika (Češka), Centar za životnu sredinu (Bosna i Hercegovina) i WWF Adria uz finansiranje Evropske unije, Programa za promociju tranzicije Češke Republike, Global Greengrants fonda i Heinrich Böll fondacija.

²Steinmetz i Sundqvist, 2014; N2K Group, 2015; Schwaiger et al., 2013).